

Рузяк Т. И. Экспериментальный анализ практики формирования профессиональной культуры учеников ВПУ сферы услуг

В статье представлены результаты экспериментального анализа практики формирования профессиональной культуры высших профессионально-технических училищ. Исследовано, что культурологическая составляющая профессиональной культуры специалиста по обслуживанию вполне приемлема для формирования во время учебно-воспитательного процесса в профессионально-технических училищах. Выяснилось, что существует завышенная самооценка культурного уровня, который в большинстве случаев в конечном итоге превращается в низкий реальный уровень профессиональной культуры специалиста на момент окончания учебы. Определены параметры процесса формирования профессиональной культуры: готовность ученика к восприятию профессиональной культуры, готовность педагога сформировать профессиональную культуру, меры по ее формированию. Наиболее важными факторами, влияющими на формирование понятий о ценностях, нормах, правилах и стандартах поведения, были приемы, которые опираются на коммуникативные аспекты. Предложены меры по повышению уровня формирования мотивационно-ценностного компонента в ходе профессиональной подготовки специалистов сферы обслуживания.

Ключевые слова: общая культурная компетенция, профессиональная культура, культурологические компонент, меры по формированию профессиональной культуры.

Ruzyak T. I. Experimental Analysis of practice of formation of professional culture of students of the VPU service sphere

The article presents the results of experimental analysis of practice of formation of professional culture of higher professional and technical schools. It is investigated that the culturological component of professional culture of the service specialist is quite acceptable for formation during the educational process in vocational-technical schools. It turned out that there is a *zavyshenaja* self-esteem of cultural level, which in most cases eventually turns into a low real level of professional culture of a specialist at the time of graduation. Parameters of the process of formation of professional culture are defined: readiness of pupil to perception of professional culture, readiness of teacher to form professional culture, measures on its formation. The most important factors influencing the formation of concepts about values, norms, rules and standards of behavior were receptions, which rely on communicative aspects. Measures are proposed to increase the level of motivation and value component in the course of professional training of the service sector specialists.

Key words: general cultural competence, professional culture, culturological component, measures on formation of professional culture.

УДК [378.147:332.2]:378

Русіна Н. Г.

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГЕОДЕЗІЇ
ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто особливості підготовки майбутніх фахівців геодезії та землеустрою у контексті європейської інтеграції. Особливу увагу приділено аналізу організації навчального процесу на землепорядних факультетах. Неперервну землепорядну освіту визначено як процес формування особистості землепорядника в період базової різнорівневої підготовки та всебічного розвитку його особистості в процесі післямагістерської освіти. Базова підготовка – це процес і результат формування професійної та загальної культури землепорядника, а післямагістерська – процес збагачення, розширення й поглиблення його знань. Представлено характеристику сучасних навчальних планів підготовки майбутніх землепорядників. Здійснено комплексний аналіз освітньої програми спеціальності 193 “Геодезія та землеустрій”.

Ключові слова: спеціальність, геодезія та землеустрій, освітня програма, неперервна освіта, структура навчального плану, обов'язкові навчальні дисципліни, дисципліни за вибором.

Одним із найважливіших напрямів освітньої професійної політики в сучасних умовах є забезпечення високої якості професійної підготовки студентів на основі збереження її фундаментальності, відповідності актуальним і перспективним потребам особи, суспільства і держави [5, с. 102].

Важливими принципами Державної політики у сфері вищої освіти стали: сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу, створення умов для освіти протягом життя, міжнародна інтеграція та інтеграція системи вищої освіти України в Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи [3].

Водночас зміни в економічному житті України, пов'язані зі створенням сучасної ринкової економіки, вимагають принципово нових підходів до формування кадрового потенціалу в системі управління земельними ресурсами. Тому професійна підготовка управлінських кадрів всіх ланок вертикальної ієрархії особливо необхідна нині Україні, оскільки лише завдяки їм можна забезпечити умову раціонального використання й охорони земель, втілити в життя ідеологію земельної реформи.

Нині в наукових дослідженнях висвітлено теоретичні концепції функціонування вітчизняної вищої освіти (Н. Журавська, П. Лузан, Н. Тверезовська, О. Тітова, Ю. Фролов), особливості підготовки кадрів для управління земельними ресурсами (Д. Бабміндра, С. Войтенко, Д. Добряк, О. Дорош, О. Лазерєва), досліджено проблеми підготовки майбутніх фахівців геодезії та землеустрою (Т. Євсюков, О. Канаш, А. Мартин, Л. Новаковський, А. Третяк). Однак сучасні ґрунтовні дослідження неповною мірою розкривають питання кадрового забезпечення в системі управління земельними ресурсами та землевпорядного виробництва.

Мета статті – теоретично дослідити основні аспекти підготовки майбутніх фахівців геодезії та землеустрою, визначити особливості цього процесу, охарактеризувати змістове наповнення навчальних дисциплін з урахуванням нових технологій одержання інформації про просторові характеристики об'єктів на поверхні Землі.

Починаючи із 2015 року система підготовки землевпорядників та геодезичних інженерних кадрів зазнала істотних змін, адже із затвердженням урядом нового переліку знань та спеціальностей була запроваджена єдина спеціальність 193 “Геодезія та землеустрій” у межах галузі знань 19 “Архітектура та будівництво” [1].

Нині в Україні підготовку здобувачів освіти спеціальності 193 “Геодезія та землеустрій” здійснюють 37 державних та 3 приватних вищих навчальних закладів: із них 13 університетів аграрного напрямку, 2 політехніки; 4 університети будівництва та архітектури, 2 авіаційних університети, 5 технічних університетів, 7 національних університетів, 2 університети транспорту, 1 університет водного господарства та природокористування, 1 економічний університет.

Рис. 1. Структурна схема галузі знань 19 “Архітектура та будівництво” за спеціальностями

Обсяг державного замовлення на підготовку фахівців за спеціальністю “Геодезія та землеустрій”, затверджений урядом, для вступників на базі повної загальної середньої освіти (ПЗСО) становить 445 місць на денну та 20 – на заочну форму навчання. До трійки лідерів за популярністю серед абітурієнтів входять Національний університет біоресурсів і природокористування України (396 заяв), Київський національний університет будівництва і архітектури (370 заяв) та Національний університет “Львівська політехніка” (365 заяв), при чому загалом до державних ВНЗ було подано 5674 заяви від вступників [1].

Підготовка землевпорядників здійснюється за ступеневою підготовкою, що дає змогу забезпечити всі освітньо-кваліфікаційні рівні. Післядипломна освіта фахівців спрямована на безперервність та наступність у системі освіти і включає такі напрями: стажування (отримання іншої спеціальності); спеціалізація (набуття особою здатностей виконувати певні завдання в межах конкретної спеціальності); підвищення кваліфікації (набуття здатностей виконувати додаткові завдання в межах спеціальності); стажування (набуття особою досвіду виконання завдань за спеціальністю) [2].

Ми репрезентуємо неперервну землевпорядну освіту як процес формування особистості землевпорядника в період базової різнорівневої підготовки та всебічного розвитку його особистості у процесі післямагістерської освіти. Базова підготовка – це процес і результат формування професійної та загальної культури землевпорядника, а післямагістерська – процес його збагачення, розширення й поглиблення.

Зазначимо, що протягом останніх десятиріч у світі відбувається надзвичайно інтенсивний розвиток нових технологій одержання інформації про просторові характеристики об'єктів на поверхні Землі, в тому числі засоби дистанційного зондування, супутникової навігації, геоінформаційного моделювання, інформатизація кадастрово-реєстраційної діяльності, землеустрою та оцінки нерухомості [8, с. 30]. Внаслідок цього інженерні знання, навички та вміння швидко “застарівають” та втрачають актуальність. Тому неперервна освіта землевпорядників є необхідною вимогою сьогодення і реалізується на принципах неперервності та наступності. Така система розвитку особистості фахівця з геодезії та землеустрою гарантує різнобічність як професійного, так і загального розвитку.

На основі аналізу сайтів вищих навчальних закладів нами наведена схема розподілу викладачів за науковими ступенями, які здійснюють підготовку фахівців напрямку “геодезія та землеустрій”. Доцільно зазначити, що вища землевпорядна освіта має значний науково-педагогічний потенціал: за даними 2018 р., навчальний процес забезпечували 105 докторів наук, 356 кандидатів наук (рис. 2). Загальна кількість професорсько-викладацького складу становить 720 осіб.

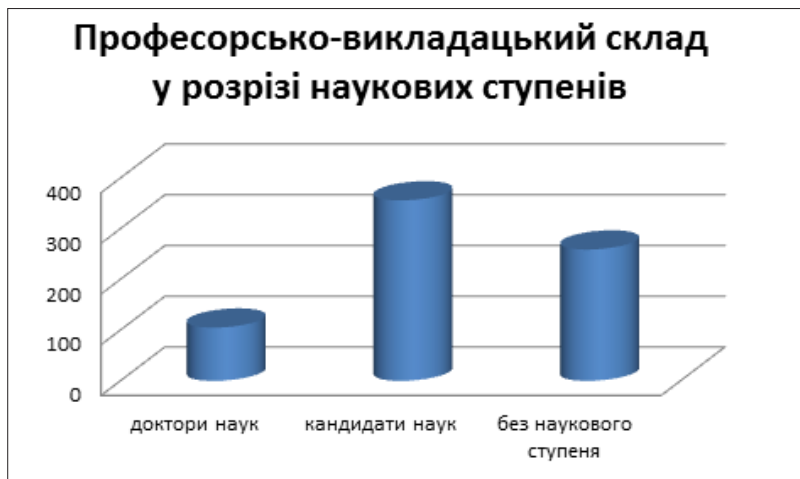

Рис. 2. Розподіл викладачів вищих навчальних закладів за науковими ступенями (2018 р.)

Відповідно до мети завдання землевпорядної освіти [1; 11, с. 10–11] полягають у: задоволенні інтересів землевпорядної освіти в неперервному підвищенні професійного, загальноосвітнього й загальнокультурного рівнів, створенні умов для постійного відновлення, оновлення та поглиблення необхідних професійно-інженерних знань, умінь і навичок; сприянні набуттю професійного досвіду та адаптації фахівців, стимулюванні їхньої самоосвіти і саморозвитку; психологічній перебудові стереотипів діяльності і мислення інженерів-землевпорядників, заміні негативних установок позитивними, які дадуть їм змогу у подальшому зберігати конкурентоспроможність на вітчизняному, європейському та глобальному ринках праці.

Зауважимо, що землеустрій – це сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб’єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил [4]. Діяльність у сфері землеустрою – це наукова, технічна, виробнича та управлінська діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, що здійснюється при землеустрої. Документація із землеустрою (землевпорядна документація) – це затверджені в установленому порядку текстові та графічні матеріали, якими регулюються використання та охорона земель державної, комунальної та приватної власності, а також матеріали обстеження і розвідування земель, авторського нагляду за виконанням проектів тощо. Заходи із землеустрою – це передбачені документацією із землеустрою роботи щодо раціонального використання та охорони земель, формування та організації території об’єкта землеустрою з урахуванням їх цільового призначення, обмежень у використанні та обмежень (обтяжень) правами інших осіб (земельних сервітутів), збереження і підвищення родючості ґрунтів [4].

Таким чином, галузь професійної діяльності бакалаврів у нових умовах земельних відносин включає [7]: систему управління земельними ресурсами і об’єктами нерухомості; організацію території землекористування; прогнозування, планування і проектування землекористування, раціонального використання й охорони земель; облік, кадастрову оцінку і реєстрацію об’єктів нерухомості; топографо-геодезичне і картографічне забезпечення землеустрою і кадастрів; позиціонування об’єктів нерухомості; кадастрові зйомки, формування кадастрових інформаційних систем; межування земель і формування інших об’єктів нерухомості; діяльність зі встановлення права власності і контролю використання земельних ділянок; інвентаризацію об’єктів нерухомості і моніторинг земель; оціночну, консалтингову діяльність у сфері земельно-майнового комплексу тощо.

Як зазначають науковці землевпорядного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, професійна підготовка за спеціальністю 193 “Геодезія та землеустрій” передбачає формування таких навичок та вмінь, які дадуть магістру змогу самостійно вирішувати складні питання організації землекористування, розроблення проектів землеустрою та проектування природоохоронних заходів, здійснення моніторингу та державного контролю за раціональним використанням й охороною земель, застосування сучасні інформаційні технології обробки інформації про стан земельних ресурсів та їх використання [11].

Звернемося безпосередньо до освітньо-професійної програми підготовки фахівців із геодезії та землеустрою. Аналізуючи навчальні плани бакалаврів та магістрів останніх років підготовки, варто сказати, що на аудиторні заняття у бакалаврів відводиться 41 % часу, а у магістрів – лише 28,8 %. Значна частка часу припадає на самостійне опрацювання матеріалу студентами. Так, для бакалавра ця цифра сягає 59 %, а для магістра – 52 % (табл. 1, 2).

Таблиця 1

**Структура навчального плану підготовки бакалаврів зі спеціальності “Геодезія та землеустрій”,
денна форма НУБіП України (2018–2019 н.р.)**

Цикли дисциплін	Години	Кредити	Частка, %
1. Обов’язкові навчальні дисципліни	4320	114	60,0
2. Вибіркові навчальні дисципліни	2700	90	37,5
2.1. Дисципліни за вибором університету	900	30	12,5
2.2. Дисципліни за вибором студента	1800	60	25,0
3. Інші види навантаження	180	6,0	2,5
Загалом	7200	240,0	100

Таблиця 2

**Структура навчального плану підготовки магістрів зі спеціальності “Геодезія та землеустрій”,
денна форма НУБіП України (2018–2019 н.р.)**

Цикли дисциплін	Години	Кредити	Частка, %
1. Обов’язкові навчальні дисципліни	1620	54	60,0
2. Вибіркові навчальні дисципліни	990	33	37,0
2.1. Дисципліни за вибором університету	330	11	12,5
2.2. Дисципліни за вибором студента	660	22	24,5
3. Інші види навантаження	90	3	3,0
Загалом	2700	123	100

Результати дослідження свідчать (табл. 1), що годин за навчальним планом + практична підготовка – 7200 годин, із них лекції, лабораторні, практичні заняття, год (%) – 3676 (51,1 %); самостійна робота студента під керівництвом викладача (практична підготовка), год (%) – 1035 (14,4 %); самостійна робота студента, год. (%) – 2309 (32,1 %); виробнича практика, год. (%) – 180 (2,5 %).

Результати табл. 2 зазначають, що загальна кількість годин за навчальним планом + практична підготовка – 2700 годин, із них обов’язкові дисципліни – 1620; вибіркові – 990.

Підкреслимо, що освітня програма спеціальності 193 “Геодезія та землеустрій” включає три основних цикли: обов’язкові й вибіркові дисципліни та інші види навантаження.

Дисципліни першого циклу є обов’язковими для вивчення всіма студентами. Вони їх опановують у терміни, визначені навчальним планом. До другого циклу належать дисципліни за вибором, які студенти обирають самостійно. Дисципліни за вибором – це дисципліни, які вводяться вищим навчальним закладом із метою задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб студентів, посилення їх конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці та ефективного використання можливостей закладу, врахування регіональних потреб тощо [3]. Так, у Законі України “Про вищу освіту” (ст. 62) зазначено, що особи, які навчаються у вищих навчальних закладах, мають право на вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менше 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС, визначених для певного рівня вищої освіти. Третій цикл освітньо-професійної програми (інші види навантажень) включає військову підготовку, навчальну та виробничу практику, підготовку до бакалаврської роботи та державну атестацію [9].

До обов’язкових компонентів ОП спеціальності 193 “Геодезія та землеустрій” зараховано дисципліни циклу професійної підготовки: Електронні геодезичні прилади – 6 кредитів; Метеорологія і кліматологія – 4 кредити; Вступ до спеціальності (НП у комплексі з дисципліною) – 5 кредитів; ГІС і бази даних – 2–5 семестри; Хліборобство та тваринництво – 6 кредитів; Фотограмметрія та дистанційне зондування – 3 кредити; Супутникова геодезія та сферична астрономія – 4 кредити; Геодезія та вища геодезія – 6 кредитів; Земельне право – 4 кредити; Землеустрій – 6 кредитів; Фінансово-економічна діяльність – 4 кредити; Організація та управління в природоохоронній діяльності – 4 кредити; Державна земельпорядна експертиза (НП у комплексі з дисципліною) – 3 кредити; Нарисна геометрія та комп’ютерна графіка в землеустрої – 4 кредити; Основи наукових досліджень – 5 кредити; Основи теорії земельпорядкування – 5 кредитів; Державний земельний кадастр – 3 кредити; Комплексна курсова робота з землеустрою – 3 кредити.

Висновки. Можна дійти висновку, що чинна система підготовки кадрів у сфері землеустрою не повною мірою відповідає вимогам ринкової економіки. Виникає проблема розширення підготовки фахівців у межах спеціальностей і спеціалізацій. Професійну підготовку земельпорядників треба посилити відповідно до стратегії економічної та земельної реформ, потреб державних органів земельних ресурсів та органів місцевого самоврядування. Основним напрямом у підготовці магістрів має бути наукове прогнозування раціонального використання земельних ресурсів, а наукова діяльність має бути присвячена проблемам землеустрою, оцінки земель та земельного кадастру і базуватись на сучасних технічних засобах, застосуванні нових інформаційних технологій і геоінформаційних систем [6].

Використана література:

1. Євсюков Т. Де навчатимуться майбутні геодезисти та землепорядники? *Землепорядний вісник*. 2018. № 8. С. 11–14.
2. Журавська Н. С. Теорія та методика навчання : навчально-методичний посібник. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2017. 305 с.
3. Закон України “Про вищу освіту”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Закон України “Про землеустрій”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
5. Кудінов Ю. В. Педагогічні шляхи підвищення ефективності процесу професійної підготовки студентів у вищій школі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”*. 2009. № 1. С. 102–105.
6. Лазарева О. В. Питання кадрового забезпечення в системі управління земельними ресурсами. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2018. Вип. 1 (03). С. 19–29.
7. Лозовий О. Т. Про підготовку бакалаврів із землеустрою і кадастру / О. Т. Лозовий, В. В. Тишковець. URL: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Agrarnyj-visnyk-Prychornomorja/Sg_T_E_n/2009-v51/Statti/2009-v51Statti-Lozovij.pdf
8. Мартин А. Вища освіта з геодезії та землеустрою: час змінювати пріоритети навчання? *Землепорядний вісник*. 2018. № 2. С. 30–36.
9. Положення про порядок та умови обґрунтування студентами вибіркового дисциплін. URL: http://www.dridu.dp.ua/public/baza_dridu/polozh_pro_vybir_disc.pdf.
10. Третяк А. М. Стан та проблеми підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів у сфері землеустрою / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Л. П. Пендзей. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2016. № 1-2. С. 128–135.
11. Третяк А. Професія землепорядника на ринку праці потребує розширення спеціальностей та спеціалізацій / А. Третяк, В. Третяк, Й. Дорош, О. Дорош. *Землепорядний вісник*. 2018. № 4. С. 22–27.

References:

1. Yevsiukov T. De navchatymutsia maibutni heodezisty ta zemleporiadnyky? *Zemleporiadnyi visnyk*. 2018. № 8. S. 11–14.
2. Zhuravska N. S. Teoriia ta metodyka navchannia : navchalno-metodychnyi posibnyk. Nizhyn : Vydavets PP Lysenko M. M., 2017. 305 s.
3. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Zakon Ukrainy “Pro zemleustrii”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
5. Kudinov Yu. V. Pedagogichni shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti protsesu profesiinoi pidhotovky studentiv u vyshchii shkoli. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnologii Universytetu “Ukraina”*. 2009. № 1. S. 102–105.
6. Lazarieva O. V. Pytannia kadrovoho zabezpechennia v systemi upravlinnia zemelnymy resursamy. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo: trendy rozvytku*. 2018. Vyp. 1 (03). S. 19–29.
7. Lozovyi O. T. Pro pidhotovku bakalavriv iz zemleustroi i kadastru / O. T. Lozovyi, V. V. Tyshkovets. URL: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Agrarnyj-visnyk-Prychornomorja/Sg_T_E_n/2009-v51/Statti/2009-v51Statti-Lozovij.pdf
8. Martyn A. Vyshcha osvita z heodezii ta zemleustroi: chas zmyniuvaty priorytety navchannia? *Zemleporiadnyi visnyk*. 2018. № 2. S. 30–36.
9. Polozhennia pro poriadok ta umovy obgruntuvannia studentamy vybirkovykh dystsyplin. URL: http://www.dridu.dp.ua/public/baza_dridu/polozh_pro_vybir_disc.pdf.
10. Tretiak A.M. Stan ta problemy pidhotovky, pidvyshchennia kvalifikatsii i perepidhotovky kadriv u sferi zemleustroi / A. M. Tretiak, V. M. Tretiak, L. P. Pendzei. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2016. № 1-2. S. 128–135.
11. Tretiak A. Profesiia zemleporiadnyka na rynku pratsi potrebuie rozshyrennia spetsialnoste i spetsializatsii / A. Tretiak, V. Tretiak, Y. Dorosh, O. Dorosh. *Zemleporiadnyi visnyk*. 2018. № 4. S. 22–27.

Русина Н. Г. Особенности подготовки будущих специалистов геодезии и землеустройства в учреждениях высшего образования Украины

В статье рассмотрены особенности подготовки будущих специалистов геодезии и землеустройства в контексте европейской интеграции. Особое внимание уделено анализу организации учебного процесса на землеустроительных факультетах. Отмечено непрерывное землеустроительное образование как процесс формирования личности землеустроителя в период базовой разноуровневой подготовки и всестороннего развития его личности в ходе послемагистерского образования. Базовая подготовка – это процесс и результат формирования профессиональной и общей культуры землеустроителя, а послемагистерский – процесс его обогащения, расширения и углубления знаний. Представлена характеристика современных учебных планов подготовки будущих землеустроителей. Осуществлен комплексный анализ образовательной программы специальности 193 “Геодезия и землеустройство”.

Ключевые слова: специальность, геодезия и землеустройство, образовательная программа, непрерывное образование, структура учебного плана, обязательные дисциплины, дисциплины по выбору.

Rusina N. H. Features of the training of future specialists in geodesy and land management in institutions of higher education of Ukraine

The article deals with the peculiarities of the training of future specialists in geodesy and land management in the context of European integration. Particular attention is paid to the analysis of the organization of the educational process at land management departments. Continuous land management education is noted as a process of formation of the personality of the land surveyor during the period of basic multilevel preparation and the comprehensive development of his personality during postgraduate education. Basic training is a process and result of the formation of a professional and general culture of a land surveyor, and postgraduate study is a process of its enrichment, expansion and deepening of knowledge. The characteristic of modern training plans for future land surveyors is presented. Complex analysis of educational program of specialty 193 “Geodesy and land management” is carried out.

Key words: specialty, geodesy and land management, educational program, continuing education, structure of the curriculum, compulsory academic disciplines, discipline of choice.